

Eduskunta

Sivistysvaliokunta

Asia: Vapaa Sivistystystyö ry lausunto Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista VNS 6/2021 vp

Maahanmuuton lisääntymisen tarve korostuu, kun Suomen väestö vanhenee ennätyksellistä vauhtia ja vähenee radikaalisti vuodesta 2034 Tilastokeskuksen tuoreen väestöennusteen valossa. Selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista on tällöin tärkeä työväline siihen, miten hallitut ja kohdennettut kotoutumisen polut voidaan rakentaa onnistuneesti Suomeen.

VST ry pitää tärkeänä viittausta eduskunnan tarkastusvalionnan mietinnön linjaukseen, jossa todetaan että ”..hallitus huolehtii kolmannen sektorin eli järjestöjen ja vapaan sivistystystyön osuuden kasvattamisesta kotouttamisessa sekä ryhtyy toimiin viranomaisten ja kolmannen sektorin välisen työnjaon määrittelemiseksi uudelleen.”

1. VST ry tukee selonteossa olevien lukutaitokoulutuksen, muun vapaan sivistystystyön koulutuksen ja aikuisten perusopetuksen keskeisiä toimenpiteitä (s. 83):

- Huolehditaan siitä, että kotoutumissuunnitelmaan sisältyvän vapaan sivistystystyön kotouttavan koulutuksen rahoitus on koulutustarpeeseen nähden riittävä. Vapaan sivistystystyön rahoitusjärjestelmässä kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyn koulutuksen rahoitus erotetaan omaksi kokonaisuudeksi.
- Uudistuksen yhteydessä kansalaisopistojen, kansanopistojen, kesäyliopistojen ja opintokeskusten rahoitusjärjestelmään lisätään uusia tähän tarkoitukseen käytettäviä opetustunteja ja opiskelijaviikkoja.
- Selvitetään mahdollisuudet maksuttoman vapaan sivistystystyön koulutuksen ulottamiseksi luku- ja kirjoitustaidon koulutusta ja perustaitojen vahvistamista tarvitseville henkilöille, joilla ei ole oikeutta kotoutumissuunnitelmaan.
- Aikuisten perusopetuksessa mahdollistetaan rahoitus myös opiskelijoiden kertaamista kursseista. Varsinkin lukutaitovaiheessa ja alkuvaiheessa hitailla oppijoilla voi olla tarve kerrata kursseja.
- Osaamisen tunnistamisen menetelmiä ja arviointikriteerejä yhdenmukaistetaan kansallisesti luomalla työkaluja oppilaitosten käyttöön.

2. VST ry toteaa samalla, että kotoutumishjelma on ajallisesti valtaosalle kotoutujista liian lyhyt. Vuonna 2020 toteutetussa laajassa kyselyssä kotoutumiskoulutukseen osallistuneille maahanmuuttajille moni vastaajista olisi halunnut pitempää koulutusjaksoa (s. 42). Riittävän kielitaidon, perustaitojen ja yhteiskunta- sekä työelämätaitojen oppiminen ovat perusoikeuksia ja niihin tulee olla mahdollisuus kaikilla. VST toteaa, että kotoutumiskoulutuksen kielitaitovaatimuksen tavoitetaso B1.1 on haasteellinen monen kotoutujan kohdalla, jos taso halutaan saavuttaa kotoutumishjelman puitteissa.

Koska kohderyhmä on hyvin heterogeeninen, ja osaamisprofiilit hyvin yksilölliset, lyhyempi kotoutumisohjelma johtaisi ruuhkautumiseen kielitaidon jatkotoimenpiteiden ohjauksessa, jossa syntyy uusi nivelvaihe kotoutujan elämässä.

Selonteossa linjataan: ”Mikäli maahanmuuttajan kielitaitotaso jäisi ohjelman päättyessä alle toimivan peruskielitaidon, tulisi ohjelman päättyessä sopia asiakkaan kanssa toimista kielitaidon jatkekehittämiseksi esimerkiksi työllistymissuunnitelmassa, mikäli henkilö ei ole työllistynyt.” s. 63 Myös MAKO-hankkeen selvityksessä (VN 2021:29) todetaan kotoutumiskoulutuksissa olevan hitaan polun ja kotoutumisohjelman ylittäneiden maahanmuuttajien haasteet.

3.VST näkee, että kotoutuminen on osa kunta- ja aluepolitiikkaa maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistämiseksi. Tähän tarvitaan ohjaus- ja neuvontapalveluiden vahvaa kehittämistä, ja oppimispolkujen vahvistamisen kohdalla olisi tärkeätä nähdä kytkökset jatkuvan oppimisen uudistuksen alueellisiin palveluihin. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat tärkeässä roolissa kun jatkuvan oppimisen aliedustettuja ryhmiä tunnustetaan paikallisesti ja alueellisesti, esimerkiksi työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajataustaiset naiset.

Kuntakokeilun kokemuksia on myös syytä hyödyntää koulutus-, ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisessä. Työperäisessä maahanmuutossa tarvitaan Snabbspåret-tyyppisiä nopean työllistymisen reittejä. Eriarvoistumisen välttämiseksi tulisi kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kaikilla on mahdollisuus saada riittävä yleissivistys, kielitaito ja yhteiskuntataidot. TE-palveluiden ja kieliopintojen yhdistämisessä tarvitaan johdonmukaisuuden ja saavutettavuuden parantamista, jossa matalan kynnyksen, räätälöidyt omaehtoiset koulutukset ovat yhdenvertaisesti mukana TE-toimistojen ohjaus- ja neuvontapalveluissa.

4.VST tukee selonteon kotoutumisen johdantojakson toimenpidettä: ”Varmistetaan mahdollisuus valita kotoutumiskieleksi suomi tai ruotsi sekä molempien kielten rinnakkaista osaamista. Kaksikielistä kotoutumista tulisi toteuttaa joustavasti ja yksilöllisiin ratkaisuihin perustuen, kuitenkin niin, ettei mahdollisuus ruotsinkieliseen kotoutumiseen heikkene. Vahvistetaan asiantuntijoiden osaamista maahanmuuttajan kokonaistilanteen ja palveluntarpeen arvioinnissa ja ohjauksessa.”

5. VST korostaa vahvasti esikotouttavan työn kehittämistä ja mahdollista laajentamista – proaktiivinen kotoutumispolitiikka ei pitäisi sisältää nykytilanteessa olevia pitkiä turvapaikanhakijoiden odotusaikoja, jotka vaikuttavat hyvin haitallisesti psykososiaaliseen terveyteen ja siten mahdolliseen tulevaan kotoutumiseen. Vastaanottokeskuksien, vapaaehtoistyön ja vapaan sivistystyön matalan kynnyksen toiminnat ovat mitä parhaimpia lääkkeitä varhaiskotoutumisen haittojen ehkäisemiselle. Nutukka-ohjelman tyyppiset alaikäisten varhaiskotoutumisen mallit voisi hyödyntää myös aikuisten maahanmuuttajien kohdalla eri vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

6.VST ry:n mielestä selonteko korostaa edelleen yhdensuuntaista kotoutumista, jossa määritellään uusien tulijoiden osaamistasot, kyvyt ja taidot työllistymistä varten. Mutta VST haluaa edelleen myös nostaa esille kaksisuuntaisen, dialogisen kotoutumisen, jossa tarvitaan myös vastaanottavan yhteisön/kulttuurin/yhteiskunnan asennekasvatusta myönteiseen, osallistavaan suuntaan – ilman asennekasvatusta polarisoitumiskehitys vahvistuu. Populismin värittämissä mielipide- ja asenneilmastossa tarvitaan Suomessa muutosta, ja tämä syntyy vain arjen kohtaamisten kautta – harrastusten, koulutuksen ja työn vuorovaikutuksellisissa tilanteissa.

Helsingissä 6.10.2021 Vapaa Sivistystyö ry Hallituksen psta Björn Wallén, puheenjohtaja